

Key words: *extracurricular activity, literary evening, Mykhaylo Stelmakh, forming the future teachers-philologists' readiness*

Ольга Петрович

ЛИТЕРАТУРНЫЕ ВЕЧЕРА КАК ФОРМА ЛИТЕРАТУРНО-КРАЕВЕДЧЕСКОЙ ВНЕКЛАСНОЙ РАБОТЫ

Аннотация. *В статье раскрыты особенности организации литературного вечера, в частности посвященного винницкому писателю М. Стельмаху. Подана дефиниция понятия «литературный вечер», сформулирована цель литературных вечеров, их задачи, принципы организации, обобщены классификации литературных вечеров, выделены этапы их подготовки. Представлен фрагмент сценария литературно-музыкальной композиции «Носил он звезды в ладонях и слово мудрое на устах», посвященной М. Стельмаху.*

Ключевые слова: *внеклассная работа, литературный вечер, Михайло Стельмах, формирование готовности будущих учителей-словесников.*

УДК 373.5.016:821.161.2.09Стельмах

Оксана Пойда
(м. Вінниця)

ПІЗНАННЯ ШКОЛЯРАМИ МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ КРІЗЬ ДИВОСВІТ ПРИРОДИ НА УРОКАХ ВИВЧЕННЯ ЛІРИКИ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА

Анотація. *У статті порушено актуальну проблему пізнання рідного краю крізь усвідомлене сприймання учнями пейзажної лірики. Схарактеризовано особливості вивчення ліричних творів у середній ланці загальноосвітньої школи, основну увагу приділено методичним рекомендаціям щодо вивчення поетичної картини рідного краю в ліриці М. Стельмаха.*

Ключові слова: *Михайло Стельмах, пейзажна лірика, рідний край, ментальне світосприйняття, інноваційний урок, методи і прийоми навчання, проект.*

Постановка проблеми. Реформування освіти вимагає нових підходів до процесу навчання. Домінує тенденція до посилення національного компоненту його змісту, що передбачає знання рідної мови та літератури, історії свого народу, його традицій, звичаєвого комплексу, особливостей традиційної матеріальної та духовної культури. Одним з ефективних шляхів виховання особистості як громадянина й патріота є пізнання малої батьківщини та виховання любові до неї. Залюбленість у рідний край приходить до дитини позасвідомо, вона формується щодня в процесі пізнання навколишнього світу. Немалу роль у цьому відіграє природа як один із чинників осмислення причетності себе до етносу. Посиленню сприйняття докільля як багатогранного джерела емоційного та естетичного розвитку дитини, уведення її в яскравий і неповторний світ краси України сприяє вивчення пейзажної лірики. Видатний український педагог Василь Сухомлинський стверджував: «Краса рідного краю, що від-кривалась завдяки праці, фантазії, творчості, – це джерело любові до Батьківщини. Розуміння й відчуття величі, могутності Батьківщини приходить до людини поступово й мають своїм джерелом красу» [6, с. 38]. Безперечно, таким джерелом краси є багатоспектральна палітра віршів про природу Михайла Стельмаха.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Художня спадщина М. Стельмаха була у фокусі наукових досліджень знаних літературознавців, зокрема В. М. Борщевського, М. І. Домницького, О. В. Килимника, І. Р. Семенчука, Г. М. Штоня та ін. Майже всі вони зосереджені на прозовій спадщині письменника. Поетичний доробок митця студіювали В. П. Моренець, М. Т. Рильський. Методиці вивчення творчості М. Стельмаха, зокрема поезії, присвячено розділи в працях І. Р. Семенчука, Н. С. Ткаченка та К. О. Ходосова, а також статті Р. Т. Гром'яка. Більшість із цих досліджень здійснено в II половині ХХ ст. Серед сучасних студій спадщини письменника цікавою є стаття О. А. Павлушенко «Вербалізація субконцепту «природа» концепту «мала батьківщина» в мовній картині світу М. Стельмаха» [3], у полі зору

якої аналіз змісту орнаментальних вербальних одиниць та конструкцій в автобіографічних повістях М. Стельмаха «Щедрий вечір» і «Гуси-лебеді летять».

Загалом же пейзажна лірика М. Стельмаха й шляхи її вивчення на уроках української літератури майже не досліджувались. Тому маємо потребу дослідження проблеми пізнання школярами малої батьківщини крізь призму рідної природи при вивченні пейзажної лірики поета.

Мета статті – дослідити поетичні твори М. Стельмаха про природу рідного краю, розробити методичні рекомендації до інноваційного уроку, на якому школярі пізнаватимуть малу вітчизну через усвідомлене сприйняття пейзажної лірики.

Виклад основного матеріалу. Пізнання дитиною батьківської землі та залюбленість у рідний край починається з перших днів життя. Чуючи рідну мову від близьких і колискову, що співає мати, ступаючи перші кроки рідною землею, маля формується не лише як особистість, а й як громадянин і патріот. Підростаючи, дитина щодня ідентифікує рідний край з усім тим, що її оточує.

Надзвичайно важливим є пізнання довкілля завдяки природі, що є невід’ємною складовою етнокультурного простору. Це саме той світ, у якому людині «...вперше відкрилися очі на нове й незрозуміле, уперше в її очах засвітилося почуття подиву перед красивим і незвичайним, дивним і хвилюючим» [7, с. 207]. Недарма здавна існує прислів’я «Рідний край – земний рай». У понятті «мала батьківщина» поєднались індивідуальне та колективне позасвідоме, які формують ментальність, а зрештою й національну самоідентифікацію.

Видатний подільський письменник М. Стельмах наголошував, що людина починається з любові до рідного краю, матері-землі. Закоханий у найменше зело, митець опоетизував Поділля та Полісся, давши прийдешнім поколінням прекрасні зразки світобачення дивосвіту природи, навчаючи бачити, розуміти й любити її красу.

«Природа Поділля, малої батьківщини Михайла Стельмаха, постає в краєвидах накупаних туманцем лісів, у зеленому шумовинні ясенів, усміхнених соняшниках, зазілених дорогах, тихих водах, замріяних сумовитих вітряках. Край дитячих мрій затишний, ледь-ледь дрімливий. Його правічним спокоєм пройняті подoliaни, серед яких зростав письменник, чию правду життя, сонячність душі ввібрав ще з дитинства й виповів на сторінках своїх творів багатим, барвистим словом, яким, мов пензлем, змалював картини рідного краю, з любов’ю збережені пам’яттю, огранені унікальною образною уявою» [3, с. 9].

Поетичний світ малої батьківщини М. Стельмаха багатогранний. Тому так важливо, аби школярі долучились до його пізнання. Частково діти вже мають уявлення про деякі вірші поета з молодших класів. На жаль, чинна програма з української літератури обмежує вивчення творчості митця лише фрагментами повісті «Гуси-лебеді летять» (5 годин) та «Щедрий вечір» (для додаткового читання) в 7 кл. [9, с. 48]. Ознайомившись з автобіографічною діалогією митця, перегорнувши десятки сторінок твору, у якому опоетизовується земля, люди, праця, рослини, переживши разом із малими героями пізнання себе в рідному світопросторі, школярі будуть готові до сприйняття любові всього життя Михайла Стельмаха – поезії.

Аби підлітки мали можливість отримати насолоду, поринувши душею в казковий світ природи рідного краю, словесникові варто відвести для вивчення поезії М. Стельмаха урок позакласного читання або урок літератури рідного краю, також цій темі можна присвятити позакласний захід з української літератури чи засідання літературного гуртка.

Такі заняття мають особливе спрямування, і в пам’яті школярів мають залишитись надовго. Тому й форми їх проведення слід добирати особливо ретельно. Зрозуміло, що такий урок має бути інноваційним, з добором найефективніших методів та прийомів.

Знайомство з поетичним світом природи письменника-земляка варто планувати на травень, коли й народився М. Стельмах. У цей час у природі все буяє, квітне й вабить око. Дуже доречно провести такий урок на лоні природи, адже поринувши в буяння зелені, трав і квітів, школярі набагато глибше та емоційніше сприйматимуть красу поетичного слова. Доречно з цього приводу згадати слова В. Сухомлинського, засновника «Школи радості», який давав учителям слушну пораду: «Нехай дитина відчує красу й захоплюється нею, нехай у її серці й

пам'яті назавжди збережуться образи, у яких втілюється Батьківщина. Краса – це плоть і кров людяності, добрих почуттів, сердечних стосунків» [6, с. 38]. Якщо немає змоги провести заняття під відкритим небом, тоді варто організувати урок-віртуальну мандрівку у світ природи, використовуючи мультимедійну презентацію, відео- та аудіозаписи.

Вважаємо, що вже сама тема уроку має заінтригувати учнів, налаштувати на емоційне сприйняття зустрічі з чимось особливим, неповторним, відкриттям дивовижного в буденному. Слова самого Михайла Стельмаха з автобіографічного вірша «Я простий сіроокий хлопчина...», що відкриває збірку «Соняшник», стануть доречними при формулюванні теми в її образному звучанні: «...**Як в казкову жар-птицю, я закоханий в землю свою!**» [5, с. 177].

Епіграфом до уроку послужать поетичні рядки митця, які якнайвлучніше передають його трепетне ставлення до малої батьківщини:

*Небагато літ прожив на світі
У краю лісів, озер і трав.
Там навчився я людей любити
І чудовий світ пізнав* [5, с. 14],

а також слова-враження від поезії М. Стельмаха відомого літературознавця Олега Килимника «Поет брав кольори в райдуги, проміння в сонця, сяйво в блискавки: уся природа принесла йому свої барви» [1, с. 230].

Налаштовуючи школярів на мисленеву діяльність, варто поставити запитання, на зразок: «Що для вас природа? Чим вона подобається? Яку роль у житті людини вона відіграє?»

Уроки з вивчення поетичних творів є одними з найскладніших, оскільки на них учні навчаються розуміти й осмислювати образи-емоції, настрої, уживатися в широкий художній світ тісних рамок ліричних жанрів, відчувати мелодіку рим, читати серцем, працювати з тропами. Ознайомлення з віршами, уміння їх сприймати та поринати у світ почуттів чи не найбільше сприяють розвитку уяви, естетичних уподобань та асоціативного мислення. Тому, як стверджує відомий учений-методист Ганна Токмань, «завдання вчителя – розкрити учням емоційний, інтелектуальний, образний і музичний феномен ліричного твору» [8, с. 156].

Пейзажна лірика, посередництвом якої учні поповнюють свій духовно-емоційний досвід, допомагає зрозуміти незглибимі криниці поетичного слова, наповнені віковичною мудрістю, відчути свою приналежність до землі предків, відповідальності за неї перед прийдешніми поколіннями. М. Стельмах надзвичайно вболівав і переймався, аби серця українців не зчерствіли від буденності: «То справжня трагедія, коли міліють людські душі, атрофуються людські почуття, звужується емоційний світ, коли людина, довідавшись, що листочки клена й стеблина жита, пелюстка троянди й кринична вода, уранішній туман і високі зорі – то лише певні комбінації атомів, а спів жайвора й материнська пісня – лише коливання звукових хвиль, перестає дивуватися незбагненній таємничості лісу, чарівності туманних ранків із схлипуючою росю, не очікує як свята того дня, коли весняний грім розморожує сік у деревах, коли не зіллям, а хлібом починає пахнути жито й коли спів женців змагається з високою піснею жайвора... Емоційна ущербність, як і всяка інша ущербність та недовершеність, естетична глухота й холодність, спотворює людину» [10, с. 235–236].

Не слід, звичайно, будувати урок лише на активації психологічно-емоційної сфери учнів, адже заняття повинні бути оптимально насичені змістовним пізнавальним матеріалом, спрямованим на опрацювання його логічними, аналітичними мисленнєвими діями, наочністю, найдоцільнішим набором методів, прийомів і форм роботи й найефективнішим використанням творчого потенціалу учнів та їх потреби в самостійній індивідуальній діяльності – тобто відповідати всім вимогам до сучасного уроку літератури.

Складно виокремити для ознайомлення на такому занятті якісь певні вірші М. Стельмаха, оскільки його пейзажна лірика надзвичайно багатогранна як тематично, так і мовно-зображальними засобами. Поетична спадщина письменника налічує 396 ліричних та ліро-

епічних творів: збірка «Рідня» – 27 віршів, «Шляхами війни» – 75, «Гобою, краю мій, живу» – 53, «Соняшник» – 61, «Поміж березами дівча іде» – 45, «Пісні» – 15, окремо виділено 2 збірки для дітей «Як журавель збирав щавель» – 46 та «Ми любимо весну» – 46, а також віршовані казки – 28. У полі зору поетичного пера рідна земля в миттєвих, ніби світлинах, враженнях, але довершених у найдрібніших мазках пензля художника, пори року у всій палітрі кольористики, явища природи, світлі бадьорі ранки й мрійливі, обтяжені втомою праці вечори, рослини, що розкошують у селянських городах та наповнюють луки й ліси, тварини й птахи тощо. Усі вони об'єднані відчуттями радості та щастя, які переживає ліричний герой від того, що має змогу вбирати під віі і в душу блакитний світ, що дзвонить сонцем, відчувати в собі квітень, бачити, як *«материнством нива наливається»* [5, с. 124], ловити в долоні краплисті зелені дощі, прислухатись до чаклування літа в пшениці і *«в роботі щирій, в шуканні»* [5, с. 127] вдихати вітер, що *«пахне буйним цвітом, цілющим соком і грозою»* [5, с. 115], щодня, щомиті відчувати себе частиною рідного краю, звертання до якого породжує його вдячне синівське серце: *«Життя моє, і щастя, і зоря!»* [5, с. 130]. Тому в багатьох поезіях, використовуючи прийом поетичного паралелізму, М. Стельмах описує як природу у всіх її багатогранних вимірах, так і натхненну працю на землі. Відчуваючи себе невід'ємною часткою етносу, поет, читаючи письменна землі, приходять до філософського висновку: *«Ми споконвічні в житті орачі й на наших руках проростає світання!»* [5, с. 132].

Аби знайомство школярів із пейзажною лірикою поета відбулося якомога ефективніше й вони не лише виокремили для себе деякі вірші про певні рослини, явища природи чи пори року, а й змогли уявити себе в цілісній картині світу, відчули поетове трепетне синівське поклоніння великій праматері всього живого вже у своїх душах, процес ознайомлення з віршами М. Стельмаха про природу рідного краю слід розпочати заздалегідь, залучивши до співпраці вчителів географії та біології.

Готуючись до такого нетрадиційного уроку, варто пам'ятати поради Євгена Пасічника: *«Аналізувати ліричний твір в середній шкільній ланці – це значить вчити дітей заглиблюватися в його поетичні образи, спостерігати, як вимальовуються одна за одною картини або як змінюються почуття, настрої ліричного героя, чим вони викликані та як усе це безпосередньо виражається в контексті твору. Важливо з'ясувати, що хоче сказати поет, який характер має мова вірша і як вона виражає авторську ідею»* [4, с. 135].

Учні можуть працювати групами, у парах чи індивідуально, виконуючи проектні роботи (залежно від обсягу, рівня складності та спрямованості завдання проекту). Захист проектів, звичайно ж, і відбудеться на уроці під відкритим небом.

Скільки буде цих завдань і якого характеру, визначає вчитель, урахувавши вікові та психологічні особливості як кожного школяра, так і класу загалом. Також словесник має якнайретельніше підібрати поезії й рекомендувати учням до читання, аналізу, дослідження чи вивчення напам'ять задля виконання певного проекту.

Об'єктом дослідження можуть стати вірші про пори року загалом чи одна пора року, скажімо, весна. Учитель, консультуючи, повинен мудро налаштувати вихованців на те, що вони мають не лише відчути поетове бачення зародження, розвитку й буяння весни, виокремити метафоричні образи, а й простежити за процесами хліборобської праці, усвідомити важливість сподівань на добрий урожай, а відтак упевненість у завтрашньому дні й процвітанні, відчути значущість людей, що трудяться біля землі, а також спробувати порівняти зі своїми відчуттями та власним досвідом спілкування з природою. Орієнтовно для дослідження варто звернути увагу на такі поезії: *«Пролісок», «Весна іде», «Квітень», «Обсіяло сонце горби моложаві», «Другові», «Наше поле», «До тебе, весно»* тощо.

Інший проект стосуватиметься поезій про різний час доби. Унаслідок виконання цього дослідження підлітки, яких у цьому віці хвилюють філософські питання про плин буття, за буденним, швидкоплинним побачать і відчують унікальність і важливість, красу й неповторність кожної хвилини, мають усвідомити цінність будь-якої миті. Насолоджуючись світанковими росами чи барвами замріяного вечора, вбираючи в себе полуденне сонце й вдивляючись у нічне

зоряне небо, людина, проживаючи миттєвості, які дарує життя, має бути щаслива, бо плинність часу не повернути. Учні мають дійти висновку, що в одному-єдиному прожитому дні можна побачити й почути стільки дивовижного й величного, так багато здійснити, і дуже важливо не втратити відчуття цієї унікальності, вагомості думки, яка звучить також і у вірші **В. Симоненка** «*Ти знаєш, що ти – людина?*» (можливо, навіть, учні проведуть цю паралель). Рекомендовано для вивчення такі поезії: «*Зимова ніч*», «*Вербовий світанок росою умився*», «*Добрий ранок*», «*На світанку*», «*Заходило сонце – багряню хустину...*», «*Вечір йде над новими шляхами*», «*Важкі полив'яні вузли капусти*», «*Як синяя птиця із казки*» та ін.

Цікавим для школярів може стати проект, у якому головна увага юних літературознавців зосередиться на явищах природи. Лише дощеві Михайло Панасович присвятив більше 10 віршів: «*Перед дощем*», «*Дощ (Гроза кує над островом підкови...)*», «*У дощ*», «*Дощ босоніж входить в ниви*», «*Надходить літо*», «*На ромашці настоялось літо*», «*Під вітром хмара парусить*», «*Весняний дощ*», «*Дощ (Грім гуркоче навкруги...)*», однак не тільки в названих поезіях часто зустрічаємо образи, що супроводжують це явище природи: від рос, обважнелих хмар передгрозя, гострих блискавиць до гучних громів, раптових злив та переможної веселки. Благодатність дощу, його життєдайна сила, важливість у вирощуванні врожаю та створенні краси землі, свіжість і навіть очищення – усе це має бути осмислене, усвідомлене учнями, відчуте після прочитання найменованих творів. Школярам буде цікаво дізнатись із розповіді однокласників про те, наскільки по-різному, багатогранно можна розказати про одне й те ж явище природи, що, безперечно, розширить діапазон їхнього світовідчуття.

Не секрет, що багато сучасних дітей мало знають рослинний світ, який їх оточує, особливо це стосується тих, хто не часто має можливість побувати на лоні природи чи взагалі живе в місті. Аби школярі більше дізналися про рослини, які ростуть у їхньому краї, та як їх вирощують, усвідомили, що трави в полі чи лісі – не бур'яни, а корисні рослини, котрі часто рятують людські життя, варто запропонувати учням виконати пошуково-дослідницьку роботу, результатом якої стане *створення міні-енциклопедії «Абетка рідної землі»*. У ній діти запишуть не лише назви рослин, які зустрічаються в поезіях М. Стельмаха, а й підшукають інформацію про них. Вона може мати вигляд як *мультимедійної презентації*, так і *рукописного альбому*. Цей цікавий проект не залишить дітей байдужими, адже лише у двох віршах письменника нараховуємо майже 60 назв дерев, трав, грибів, ягід та сільськогосподарських культур. Так у поезії «*Дощ (Грім гуркоче навкруги)*» не тільки названо 23 рослини, які вирощують на городах та полях, а й дано певні їх характеристики: *розложиста капуста, зелені огірочки, петрушка, чорнушка, квасоля, бараболя, мак, пастернак, коноплі, льон, козелець, пасльон, гладкий та чубатий буряк, сонях головатий, червоні помідори, рапс, цикорій, кольза, рижій, кукурудза, горох, просо, жовтий люпин, червона конюшина, дині, смугасті кавуни, овес, ячмені, жита, пшениці, люцерна, вика та гречка* [5, с. 223–224]. У іншій вірші – «*По гриби*» – діти дізнаються про флору лісу: *дерева (старі дуби, берези, граби, осички, кислички, соснина, ліщина), гриби: (рижик, вовнянка, лисички-сестрички, боровинята, бабка, решітка, маслючки, опеньки)*, а також інші дари природи (*горішки, кислички, брусниця, кам'яниця, калина, ожина, материнки в'язка*) [4, с. 194–197]. Така «енциклопедія» обов'язково повинна містити ілюстраційний матеріал та короткі відомості про ту чи ту рослину малої батьківщини. Наслідком виконання цього проекту стане не лише розширення діапазону знань з ботаніки та поповнення словникового запасу, а й трепетне ставлення дитини до кожної травинки, квітки чи дерева, а також фауни, яка населяє рідний край.

На нашу думку, учителю-словеснику слід звернути увагу школярів на багатогранність образів у поетичній спадщині письменника. Допомогти їм зрозуміти, що хоча природу читач бачить крізь призму світовідчуття ліричного героя, однак це саме той вид лірики, який співзвучний кожній людині, адже при спостереженні чи контакті з довкіллям, у нас пробуджуються почуття причетності до чогось величного, божественного, які наповнюють серце відчуттям гармонії, прекрасного, а також відповідальності за майбутнє рідного краю та й усього світу. Цьому стануть у допомозі зорові, слухові, запахові образи, образи-символи (вітряк,

калина, барвінок, мак тощо), образи-емоції, наприклад, радість, передчуття чогось гарного, задоволення, сподівання, щастя.

Варто привернути увагу учнів до улюбленої пори року М. Стельмаха (їй чи не найбільше присвячено віршів!) – багату своїми дарами й красиву в багаточисельності відтінків від ніжно-золотого до темного багрянцю – осінь. Тому доцільною буде *дослідницька робота* з кольористикою осінньої палітри поета. Проект буде під силу тим, хто любить малювати. Звітуватиме ця група окремими ілюстраціями або навіть *малюнками-слайдами*, на яких відтворено кожен рядок обраного ними вірша (таке малювання, до речі, значно полегшує вивчення напам'ять), які вони створять до певних поезій, а також супроводжуючи демонстрацію власними коментарями та доцільним цитуванням. Це бажано супроводжувати *прослуховуванням фрагментів аудіозаписів музичних творів*, скажімо, з «Пір року» Антоніо Вівальді – «Осінь». Реалізуючи міжпредметні зв'язки, на цьому етапі дослідження пейзажної лірики митця учитель дає можливість дітям спостерігати, як одне й те ж явище по-різному відображають у художній літературі, образотворчому мистецтві та музиці.

Ведучи мову про пори року, явища природи, рослини, слід наголосити на тому, як трепетно поет ставиться до тих, хто робить нашу землю кращою, – орачів, сіячів, косарів, садівників, пасічників – людей, що вже вдосвіта, нахилившись до землі, ніби поклоняючись їй, ретельно працюють, щоб виростити хліб, доглянути сад та городину, невтомно, як бджоли, примножують багатства рідного краю. Буде доцільно, якщо деякі вірші діти читатимуть напам'ять.

Окремо варто приділити увагу мовній картині світу М. Стельмаха. Тут в нагоді стане *групова робота*. Учням варто запропонувати певні тексти для *міні-досліджень*, особливу увагу зосередивши на метафорах, оскільки багато творів поета – це суцільні розгорнуті метафори, зокрема «*Край землі працює ранок*», «*Отам, де жито червень колихало*», «*Як синя птиця із казки*», «*Дощ босоніж входить в ниви*» тощо.

Для підсилення вражень від віртуозного володіння письменником усім інструментарієм рідної мови, учитель, відповідно налаштувавши учнів на рецепцію, може запропонувати їм *прослуховування аудіозапису пісні* «Я придумую світ» у виконанні гурту «Пікардійська терція» (слова Олега Стасика, музика Володимира Якимця), запис можна знайти на каналі YouTube [11]. Опісля варто з'ясувати, ким і де себе в цьому світі бачать діти, що вони відчувають.

На завершення доцільним буде читання мовчки поезії *М. Стельмаха «Земле моя за-пашина, барвінкова»*, а після емоційної паузи з'ясування первісних відчуттів. На цьому етапі знайомства з надзвичайно ліричним світом природи митця учні вже готові прийти до висновку про те, що в єднанні з рідним краєм, його дивовижною красою, працею на цій землі людина щаслива.

З метою розвитку зв'язного мовлення та з'ясування ефективності проведеного уроку варто запропонувати школярам удома створити власну поезію про природу рідної землі. Визначивши кращі твори, добре було б апробувати їх на одному з дитячих творчих конкурсів, зокрема звернути увагу на Регіональний конкурс словесної творчості «Світ правди і краси», присвячений ушануванню пам'яті Михайла Стельмаха, який започаткований кафедрою методики філологічних дисциплін і стилістики української мови та успішно проведений 24 травня 2017 р. на факультеті філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського [12] (інформація про умови та положення конкурсу за посиланням [13]).

Висновки й перспективи дослідження. Отже, ознайомлення школярів із пейзажною лірикою М. Стельмаха сприятиме розвитку їхньої мисленнєвої діяльності, оскільки природа сприяє тому, щоб людина була не пасивним спостерігачем, а відкривала й осмислювала земні істини, також «чим ближче діти до джерела думки й слова – до навколишнього світу – тим багатшою й виразнішою буде їхня мова» [6, с. 82], а відтак такі уроки сприяють посиленню любові до малої батьківщини та її природи, становленню особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку, моральності, усвідомленого розуміння причетності себе до долі етносу й відповідальності за майбутнє України.

Дослідження не є вичерпним, оскільки наші студії охопили лише частково пейзажну лірику поета, що народилася на ґрунті великої любові до рідного краю, та розроблено деякі методичні рекомендації щодо її вивчення, тому в подальшому є потреба звернути увагу на народнопісенні мотиви, тему захисту рідної землі в ліричному доробку митця й шляхи їх вивчення.

Список використаних джерел:

1. Килимник О. В. Світ правди / О. В. Килимник // Про Михайла Стельмаха : спогади / упоряд. Л. А. Стельмах, Д. М. Стельмах. – Київ : Рад. письменник, 1987. – С. 229–232.
2. Куцевол О. М. Організація позакласної роботи з обдарованими учнями (на матеріалі художніх творів української та зарубіжної літератури) : навч.-метод. посіб. / О. М. Куцевол, О. Б. Петрович, С. Д. Петрович. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 204 с.
3. Павлушенко О. А. Вербалізація субконцепту «природа» концепту «мала батьківщина» в мовній картині світу М. Стельмаха / О. А. Павлушенко // Сб. науч. трудов SWorld : материалы Междунар. науч.-практич. конф. «Современные направления теоретических и прикладных исследований, 2013». – Вып. 1. Т. 22. – Одесса : Куприенко, 2013. – С. 3–10.
4. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : навч. посіб. для студен. вищ. закл. освіти / Є. А. Пасічник. – Київ : Ленвіт, 2000. – 384 с.
5. Стельмах М. П. Твори : в 7 т. / М. П. Стельмах. – Т. 7. – Київ : Дніпро, 1984. – 647 с.
6. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Сухомлинський В. О. Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ : Рад. шк., 1977. – Т. 3. – С. 5–282.
7. Сухомлинський В. О. На нашій совісті – людина // Сухомлинський В. О. Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – С. 203–217.
8. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі : підручник / Г. Л. Токмань. – Київ : ВЦ «Академія», 2012. – 312 с. – (Серія «Альма-матер»).
9. Українська література. 5–12 класи. Програма для загальноосв. навч. закл. / за заг. ред. Р. В. Мовчан. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. – 201 с.
10. Федченко П. М. Дума про вічне / П. М. Федченко // Про Михайла Стельмаха : спогади / упоряд. Л. А. Стельмах, Д. М. Стельмах. – Київ : Рад. письменник, 1987. – С. 233–257.
11. <https://www.youtube.com/watch?v=f1z0zzCzJcQ>
12. <https://www.vspu.edu.ua/index.php?event=588>
13. <https://vspu.edu.ua/content/hot/conc2.pdf>

Oksana Poyda

COGNITION BY STUDENTS THEIR SMALL MOTHERLAND THROUGH THE WONDERFUL WORLD OF NATURE ON LESSONS OF STUDYING MYKHAYLO STELMAKH'S POETRY

Abstract. The article raises the actual problem of cognition of the native land through the conscious perception of landscape lyrics. Features of the study the lyrical works at the secondary school are described, the main attention is paid to methodical recommendations for studying the poetic picture of the native land in M. Stelmakh's lyrics.

Key words: Mykhaylo Stelmakh, landscape lyrics, native land, a mental worldview, an innovative lesson, methods and techniques of training, project.

Оксана Пойда

ПОЗНАНИЕ ШКОЛЬНИКАМИ МАЛОЙ РОДИНЫ СКВОЗЬ ЧУДЕСТНЫЙ МИР ПРИРОДЫ НА УРОКАХ ИЗУЧЕНИЯ ЛИРИКИ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА

Аннотация. Статья посвящена актуальной проблеме познания родного края сквозь осознанное восприятие пейзажной лирики. Описаны особенности изучения лирических произведений в среднем звене общеобразовательной школы, основное внимание уделено методическим рекомендациям по изучению поэтической картины родного края в лирике М. Стельмаха.

Ключевые слова: Михайло Стельмах, пейзажная лирика, родной край, ментальное миро-восприятие, инновационный урок, методы и приемы обучения, проект.